

مالکیت بنزین از خودرو جدا می‌شود

طرح سهمیه‌بندی شخصی بنزین با انتقال سهمیه به هر کد ملی، می‌تواند مالکیت سوخت را از خودرو جدا کند و آن را به دارایی قابل معامله مردم تبدیل سازد؛ به این ترتیب، خانوارهای فاقد خودرو نیز برای نخستین بار از یارانه بنزین بهره‌مند می‌شوند و توزیع یارانه عادلانه‌تر خواهد شد.

صرفه‌جویی در مصرف بنزین سودآور می‌شود

در طرح پیشنهادی، سهمیه مصرف‌نشده تا سه ماه قابل نگهداری است و سپس ارزش آن با قیمت روز بازار به حساب فرد واریز می‌شود؛ بنابراین برخلاف مدل‌های قبلی که مردم را به مصرف بیشتر ترغیب می‌کرد، این بار صرفه‌جویی به منفعت مستقیم خانوار تبدیل می‌شود و انگیزه کاهش مصرف افزایش می‌یابد.

بنزین را به چه کسی دهیم؟ خودرو یا مردم؟

می‌شود. خودروی ۲۰ ساله، نسبت به خودروی ۵ ساله، چیزی حدود ۴۵ درصد بیشتر بنزین می‌سوزاند. الان حدود ۲ میلیون خودروی بالای ۲۰ سال در جاده‌ها داریم که هر کدام مثل یک اژدهای بنزین‌خوار عمل می‌کنند. برای اینکه ملموس‌تر شود: اسقاط هر ۱۰۰ هزار خودروی فرسوده، روزانه نیم‌میلیون لیتر صرفه‌جویی دارد. یعنی اگر فقط خودروهای بالای ۲۰ سال را اسقاط کنیم، روزانه ۱۰ میلیون لیتر صرفه‌جویی می‌کنیم، یعنی دقیقاً به اندازه تولید پالایشگاه ستاره خلیج فارس!

گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس نشان می‌دهد دهک دهم (ثروتمندترین قشر) ۷۵٪ برابر دهک اول از یارانه بنزین استفاده می‌کند. چرا؟ چون ماشین دارد. در دهک اول، ۹۷ درصد خانوارها ماشین ندارند. در دهک دوم، ۶۷ درصد. در کل کشور، ۴۶ درصد خانوارها اصلاً خودرو ندارند، ۴۰ درصد یک خودرو دارند، ۱۱ درصد ۲ خودرو و فقط ۳ درصد ۳ خودرو یا بیشتر.

یعنی وقتی یارانه را به «خودرو» می‌دهیم، در واقع از جیب نصف جامعه برمی‌داریم و به جیب آن ۵۴ درصد می‌ریزیم که عمدتاً مرفه‌ترند؛ این یعنی یارانه بنزین، یک یارانه ضدعداالت است.

۴ یک تجربه‌ای که عمداً کنار گذاشته ایم: سال ۱۳۸۶، نخستین بار سهمیه‌بندی بنزین اجرا شد. مصرف از ۷۵ میلیون لیتر در روز به ۶۵ میلیون لیتر رسید (۱۵ درصد کاهش)، در حالی که تعداد خودروها در همان سال‌ها دو برابر شد. یعنی اگر سهمیه‌بندی نبود، مصرف می‌رفت به بالای ۱۰۰ میلیون لیتر.

سال ۱۳۸۹، مرحله دوم هدفمندی یارانه‌ها: قیمت بنزین ۷ برابر، برق ۱۵ برابر، گاز ۱۵ برابر شد. مصرف بنزین ۵ میلیون لیتر دیگر افت کرد. تورم ناشی از این آزادسازی حدود ۶ درصد بود، نه ۵۰ درصد که بعضی پیش‌بینی می‌کردند. جالب‌تر اینکه ضریب جینی (شاخص نابرابری) در آن سال یکی از بزرگ‌ترین کاهش‌های تاریخ ایران را تجربه کرد؛ یعنی فقرا بیشتر از ثروتمندان سود بردند.

آذر ۱۴۰۴، بنزین ۵۰۰۰ تومانی ارانه شد. حتی همین افزایش کوچک، ۶ درصد کاهش مصرف به همراه داشت.

حالا این را مقایسه کنید با تجربه جهانی: ترکیه در سال ۲۰۲۱ قیمت بنزین را ۲۵ درصد افزایش داد و مصرف ۸ درصد کاهش یافت. آلمان با مالیات بر سوخت، مصرف را طی ۱۰ سال ۱۲ درصد کم کرد، بدون اینکه اعتراض خیابانی جدی رخ دهد. حتی عراق که بنزین ارزان‌تری دارد، سهمیه‌بندی شخصی اجرا کرده و قاچاق را ۴۰ درصد کاهش داده است.

۵ چرا این بار با دفعات قبل فرق دارد؟ برخی طرح‌های قبلی یک عیب بزرگ داشتند: این تصور در میان عامه مردم شکل گرفته بود که سهمیه استفاده‌نشده می‌سوزد؛ یعنی اگر فردی تا پایان ماه بنزین خود را مصرف نمی‌کرد، ناچار می‌شد آن را بزند تا از دست نرود.

قاچاق با حذف بنزین ارزان مهار می‌شود
فاصله قیمت بنزین یارانه‌ای با بازار سیاه، اقتصاد قاچاق گسترده‌ای ایجاد کرده است؛ با تبدیل سهمیه به دارایی شخصی، انگیزه قاچاق و خروج منابع مالی از کشور کاهش پیدا می‌کند.

نتیجه، مسابقه برای مصرف بود، نه مسابقه برای صرفه‌جویی. اما در طرح پیشنهادی: سهمیه‌ای که تا ۳ ماه استفاده نشود، به‌طور خودکار به قیمت روز بازار به حساب شما واریز می‌شود. یعنی برای نخستین بار، صرفه‌جویی، سودآور می‌شود. این را تشبیه کنید به اجاره خانه یا قبضه برق: اگر بدانی هر کیلوسوات اضافی را باید بپردازی، یا هر لیتر بنزین پس‌انداز شده را پول می‌گیری، رفتار تان عوض می‌شود.

۶ کشتش قیمتی؛ عددی که همه رویش توافق دارند. سازمان برنامه و بودجه می‌گوید کشت قیمتی بنزین در ایران حدود ۰/۷- است؛ یعنی اگر قیمت مؤثر ۰۰ درصد بالا رود، مصرف ۷ درصد پایین می‌آید. اما تجربه سال‌های ۸۶ و ۸۹ نشان می‌دهد اگر مالکیت هم به معادله اضافه شود، این عدد به ۱۵ تا ۲۰ درصد هم می‌رسد. تفاوت در چیست؟ در اینکه مردم وقتی بداندند بنزین، «دارایی شخصی» آنهاست، نه یک کالای عمومی، لذا با وسواس بیشتری با آن رفتار می‌کنند.

۷ موتورسیکلت‌های بدون پلاک و خودروهای فرسوده چه می‌شوند؟ طرح بر اساس «کد ملی» است، نه «پلاک خودرو». پس راننده موتورسیکلت بدون پلاک، کشاورزی که تراکتور دارد، یا خانمی که اصلاً ماشین ندارد، همه به یک اندازه سهمیه می‌گیرند. این یعنی ۴۶ درصد خانوارهای بی‌خودرو برای نخستین بار از یارانه بنزین بهره‌مند می‌شوند.

۸ آیا تورم سنگین ایجاد نمی‌شود؟ سال ۸۹، وقتی قیمت بنزین ۷ برابر شد، تورم ناشی از آن ۶ درصد بود، نه ۲۰ یا ۳۰ درصد. دلیلش این بود که مابه‌تفاوت قیمت، به‌صورت اعتبار به حساب مردم واریز شد، نه اینکه یک ششبه روی تابلو نوشته شود. در طرح جدید، قیمت توسط بازار کاملاً مرده می‌کشف می‌شود، نه با یک بچشنامه دولتی؛ پس شوک روانی هم بسیار کمتر است.

۹ زیرساخت فناوری آماده است؟ طرح کالابرگ الکترونیکی که برای کالاهای اساسی اجرا شد، یارانه سهمی نمی‌برند.

مجتبی توئنگر | پژوهشگر اقتصادی | در ایران، بنزین روی تابلو ارزان است؛ اما در زندگی واقعی، گران‌ترین بنزین دنیا را هم داریم. یک بخش از این هزینه را در پمپ بنزین و به قیمت هزار و پانصد تومان می‌پردازیم؛ بخش دیگرش را در صف‌های پنهان تورم، در سلامت ریه‌ها و در عمر کوتاه خودروهای فرسوده. مسئله این نیست که بنزین ارزان است یا گران؛ مسئله این است که هنوز مشخص نشده این ارزان از آن کیست. تا زمانی که سهم خود را از این سفره بی‌صاحب، هر فرد در نخستین فرصت، سهم خود را از این سفره بی‌صاحب، هر انتها برمی‌دارد؛ زیرای داند اگر او بپردازد، دیگری بر خواهد داشت. اما اگر پاسخ چنین باشد که «متعلق به خود توست»، دیگر نه نیازی به مأمور نظارت در پمپ بنزین باقی می‌ماند، نه نگرانی از قاچاق، و نه نگرانی از تورم. کافی است یک اقدام انقلابی ساده انجام شود: بنزین را از انحصار خودروها بیرون کشید و به دست خود آدم‌ها سپرد. اکنون پرسش این است: چرا تا امروز چنین نکرده ایم؟

۱ مسئله بنزین در ایران، تا امروز فقط «قیمت» نبوده؛ «مالکیت» بوده. ما عادت کرده‌ایم بنزین را چیزی بدانیم که به «ماشین» تعلق دارد، نه به «انسان». اما تازه‌ترین طرحی که مطرح شده، این قاعده را وارونه می‌کند: به هر کد ملی، یک سهمیه ماهانه بنزین تعلق می‌گیرد، فرقی نمی‌کند ماشین داشته باشد یا نه. یک خانوار ۴ نفره، ماهی ۱۲۰ لیتر بنزین، مال خودش می‌شود از انقال؛ نه موهبتی که دولت هر وقت خواست کم یا زیادش کند. حالا تصور کنید این سهمیه را می‌توانید یک‌جا، برای ۳ ماه آینده به‌گیری؛ می‌توانید به پدر، مادر، خواهر یا برادر تان منتقل کنید؛ یا در یک بازار شفاف بفروشید. این یعنی بنزین از یک «کالای دولتی بی‌صاحب» تبدیل می‌شود به «دارایی شخصی قابل معامله».

۲ چرا این کسری، تقصیر «شرایط» نیست؟ امروز ایران روزانه بین ۵ تا ۱۵ میلیون لیتر کسری بنزین دارد. بعضی می‌گویند تقصیر تحریم است، بعضی می‌گویند تقصیر گرما یا خشکسالی. اما بایاید عددها را نگاه کنیم:

■ پالایشگاه ستاره خلیج فارس با ۹۰ درصد پیشرفت فیزیکی، سال‌هاست به‌خاطر کمبود منابع نیمه‌کاره مانده. اگر کامل شود، روزانه ۱۰ میلیون لیتر به تولید کشور اضافه می‌کند. یعنی با یک تصمیم، کل کسری امروز پوشش داده می‌شود.

■ واحد ایزوماکس پالایشگاه شازند بیش از ۱۸ ماه خاموش است، درحالی‌که روشن‌شدنش روزانه ۲ تا ۳ میلیون لیتر بنزین و گازوئیل تولید می‌کند. چرا خاموش است؟ نه به‌خاطر تحریم که به‌خاطر کشمکش‌های مدیریتی.

■ میانگین سن خودروهای ایران نزدیک ۱۵ سال است و به ازای هر سال افزایش سن، مصرف سوخت ۳ درصد بیشتر

زیرساخت مشابهی دارد و بدون مشکل جدی کار کرده است. سامانه جدید هم مستقیماً به کارت سوخت وصل نیست، پس آسیب‌پذیری‌های امنیتی سامانه‌های قدیمی را ندارد.

۱۰ آیا انحصار ایجاد نمی‌شود؟ در بازاری با ۹۰ میلیون نفر شرکت‌کننده و روزانه ده‌ها میلیون لیتر عرضه، هیچ فرد یا گروهی نمی‌تواند قیمت را تعیین کند. این بزرگ‌ترین بازار رقابتی ممکن است.

۱۱ قیمت بنزین درون سهمیه، ۱۵۰۰ تومان است. هزینه تمام‌شده آن برای کشور (از اکتشاف تا پمپ) در سال ۱۳۹۸ حدود ۱۳ هزار تومان بود. امروز بعضی کارشناسان می‌گویند این عدد به ۵۰ تا ۶۰ هزار تومان رسیده است. یعنی هر لیتر بنزین ۱۵۰۰ تومانی، در واقع ۳۰ تا ۴۰ برابر خودش یارانه پنهان دارد که از جیب مردم، به شکل تورم، کسری بودجه و ارز وارداتی دوباره گرفته می‌شود.

در نقاط مرزی، همین بنزین در بازار سیاه ۴۰ تا ۷۰ هزار تومان فروخته می‌شود. این فاصله نجومی، یک اقتصاد قاچاق عظیم را سرپا نگه داشته که سالانه میلیاردها دلار از کشور خارج می‌کند. با طرح جدید، این فاصله از بین می‌رود، چون بنزین، دیگر، «ارزان بی‌صاحب» نیست.

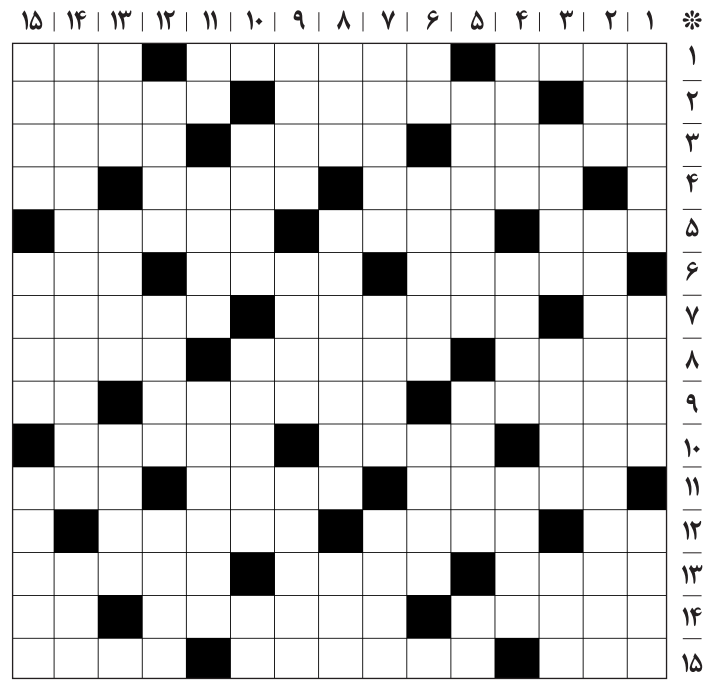
۱۲ اما راه‌حل بلندمدت را فراموش نکنیم. سهمیه‌بندی شخصی، یک مسکن نیست؛ یک داروی پایه‌ای است. اما در کنارش باید: پالایشگاه‌های نیمه‌کاره را تمام کنیم. واحدهای خاموش را روشن کنیم (مثل ایزوماکس شازند). خودروهای فرسوده را اسقاط کنیم (با مشوق، نه اجبار). مدل مالکیت پالایشگاه‌ها را از این حالت «نه دولتی، نه خصوصی» خارج کنیم.

۱۱ دویدن - عقیم - سازمان بین‌المللی هوانوردی غیرنظامی - ۱۲ - از هفت قلم آرایش قدیم - سندن - شبیه ۱۳ - مدح و ستایش - پرباره - نوعی کارنوکت تیز ۱۴ - از جاذبه‌های گردشگری شهر یزد - ادا و اطوار ۱۵ - باطل‌کننده - سخن در گوشه - از نام‌های حضرت فاطمه (س)

۱۵ - شک و تردید - میمون - بازی - ناز با دل من بساز

۱ - سمبل - سوره بیست و نهم قرآن - قیمت ۲ - قابلیت ارتجاعی دارد - لایه فیروزه‌ای پیرامون زمین - اسباب رسم خط عمود ۳ - آهنگساز آلمانی قرن نوزدهم - مدال سوم - ششم ۴ - اطلاع - دوزخ - برادر عرب ۵ - ناسزاگویی - دارای طول زمانی - دزد سرگردنه ۶ - سنگین‌ترین گاز نجیب موجود در طبیعت - برنج‌فروش - خجستگی ۷ - از چهره‌های مؤثر حزب نازی - غریبه - خیزب‌های دریا ۸ - بلندمرتبه - آهن‌ریا - راه استواری در اندیشه و اراده - دیاگرام - ویتامین اعتقاد خون ۱۰ - بزرگ و سنگین - زیباتر - خبرگزاری قرآنی ایران ۱۱ - نوعی گارد نوک تیز - گردنه - ذکر جزئیات مطلبی ۱۲ - انتها - نزدیک بین - تندرسی ۱۳ - پیروی کردن - خلق و خو - دوستان ۱۴ - گره - فرش - پرآب‌ترین رود جهان - قیمت بازاری

۱۱ - دویدن - عقیم - سازمان بین‌المللی هوانوردی غیرنظامی - ۱۲ - از هفت قلم آرایش قدیم - سندن - شبیه ۱۳ - مدح و ستایش - پرباره - نوعی کارنوکت تیز ۱۴ - از جاذبه‌های گردشگری شهر یزد - ادا و اطوار ۱۵ - باطل‌کننده - سخن در گوشه - از نام‌های حضرت فاطمه (س)

جدول ۹۷۴۷

۱۵ - شک و تردید - میمون - بازی - ناز با دل من بساز

۱ - سمبل - سوره بیست و نهم قرآن - قیمت ۲ - قابلیت ارتجاعی دارد - لایه فیروزه‌ای پیرامون زمین - اسباب رسم خط عمود ۳ - آهنگساز آلمانی قرن نوزدهم - مدال سوم - ششم ۴ - اطلاع - دوزخ - برادر عرب ۵ - ناسزاگویی - دارای طول زمانی - دزد سرگردنه ۶ - سنگین‌ترین گاز نجیب موجود در طبیعت - برنج‌فروش - خجستگی ۷ - از چهره‌های مؤثر حزب نازی - غریبه - خیزب‌های دریا ۸ - بلندمرتبه - آهن‌ریا - راه استواری در اندیشه و اراده - دیاگرام - ویتامین اعتقاد خون ۱۰ - بزرگ و سنگین - زیباتر - خبرگزاری قرآنی ایران ۱۱ - نوعی گارد نوک تیز - گردنه - ذکر جزئیات مطلبی ۱۲ - انتها - نزدیک بین - تندرسی ۱۳ - پیروی کردن - خلق و خو - دوستان ۱۴ - گره - فرش - پرآب‌ترین رود جهان - قیمت بازاری

۱۱ - دویدن - عقیم - سازمان بین‌المللی هوانوردی غیرنظامی - ۱۲ - از هفت قلم آرایش قدیم - سندن - شبیه ۱۳ - مدح و ستایش - پرباره - نوعی کارنوکت تیز ۱۴ - از جاذبه‌های گردشگری شهر یزد - ادا و اطوار ۱۵ - باطل‌کننده - سخن در گوشه - از نام‌های حضرت فاطمه (س)

اعداد ۱ تا ۹ را طوری در خانه‌های سفید قرار دهید که هر رقم در سطر، هر مربع‌های کوچک ۳ در ۳ یک‌بار دیده شود. پاسخ‌ها در ادامه آمده است.

جدول اعداد | ۵۳۸۳

